

Onderzoek Koloniale geschiedenis: Nederlands-Indië

17-10-2021

Auteur: Petra Klapwijk

Samenvatting

We kijken vaker positief dan negatief naar ons verleden met Nederlands-Indië, maar bij veel Indische Nederlanders is dat precies andersom

Hoe kijken we nu terug op de VOC-tijd en de koloniale tijd van Nederlands-Indië?
EenVandaag vroeg het aan 30.000 leden van het Opiniepanel en 1000 Indische Nederlanders: "Ik ben best trots op de handelsgeest, maar niet op de uitbuiting."

De grootste groep van alle deelnemers (46 procent) heeft vooral een positief beeld. Zij denken in de eerste plaats aan hun dappere voorouders die de gevaren van de wereldzeeën trotseerden om handel te drijven met de verre Oost. Dit beeld zit bij veel mensen in het hoofd: "Stoere mannen op imposante zeilschepen die een jaar of langer onderweg waren voor thee en specerijen. Ze brachten ons een welvaart die tot op de dag van vandaag nog zichtbaar is."

Bloedige conflicten

Bij een derde van de ondervraagden (33 procent) overheerst de negatieve kant van het koloniale verleden. Een deelnemer schrijft daarover: "Ik denk vooral aan de bloedige conflicten, aan de uitbuiting van de inheemse bevolking, aan de volstrekt onnodige en doelloze politionele acties, die zeer veel slachtoffers hebben geëist."

Een op de vijf (21 procent) weet niet goed hoe hij of zij het verleden moet beoordelen. Zij worden heen en weer geslingerd tussen waardering voor het ondernemerschap en de VOC-mentaliteit aan de ene kant en afkeuring van de onderdrukking en het militair ingrijpen aan de andere kant.

Indische deelnemers verdeeld

Aan het onderzoek deden ook ruim 1000 Indische en Molukse Nederlanders mee. Zij zijn erg verdeeld in de manier waarop ze naar het verleden kijken. De grootste groep (49 procent) oordeelt negatief. Voor hen staat de koloniale tijd vooral voor bezetting, onderdrukking en uitbuiting van de inheemse bevolking. Vooral onder jonge mensen in deze groep (onder 35 jaar) is het beeld negatief gekleurd.

"Moordpartijen op hele bevolkingsgroepen, het klein houden van de lokale mensen op de plantages, allemaal om Nederland te verrijken", zegt een deelnemer met een Indische achtergrond. Anderen denken vooral aan hun eigen familie in een recent verleden: "De ellende in het Jappenkamp, de onafhankelijkheidsoorlog, hun vlucht naar Nederland en dat Nederland zijn afspraken niet waarmaakte, dat zijn mijn gedachten over mijn koloniale geschiedenis!"

Heimwee

Vier van de tien ondervraagden met een Indische achtergrond (40 procent) kijken juist positief terug. In deze groep zitten wat meer ouderen (65 plus). Ze zien vooral dat de Nederlanders ook welvaart in Indië hebben gebracht. Ze legden wegen en spoorwegen aan en zorgden voor onderwijs. Vaak waren hun eigen voorouders hierbij betrokken.

Iemand vertelt: "Mijn familie heeft daar het rechtssysteem helpen opzetten en het land in cultuur gebracht. Ze hebben zich vermengd met de bevolking. Het was 'a way of life' waar nu met heimwee op wordt teruggezien. Met zijn offers en gewin." Zij zijn niet blind voor de misstanden in het verleden, maar die moeten volgens hen in de context van een andere tijd gezien worden: "Ik ben er niet trots op, maar in die tijdgeest was het in de hele wereld normaal. Elk zichzelf respecterend land had destijds zijn eigen koloniën."

Jongeren vaker negatief

Niet alleen de Indische deelnemers, maar ook de jongeren in het onderzoek zijn verdeeld. Ook zij zijn kritischer dan gemiddeld over de koloniale tijd. Van de deelnemers onder de 35 jaar heeft 43 procent een overwegend negatief beeld, tegenover 40 procent positief. Boven de 35 jaar is dat andersom: hier is de grootste groep positief (46 procent) tegenover 31 procent negatief.

Jonge mensen staan ook meer open voor excuses voor slavernij, zo blijkt uit het eerste deel van dit onderzoek: <https://eenvandaag.avrotros.nl/panels/opiniepanel/alle-uitslagen/item/draagvlak-voor-excuses-slavernijverleden-stijgt-maar-meerderheid-blijft-tegen/>

Vragenlijst en uitslagen

Onderwijs over Nederlands-Indië

Dit onderzoek over de koloniale geschiedenis van Nederland bestaat uit 2 delen. Dit is de rapportage van het tweede deel, dat gaat over Nederlands-Indië. De vragen in dit onderzoek zijn opgesteld in samenwerking met wetenschappers van de universiteit Leiden. Onder de deelnemers zijn 1158 mensen met wortels op de eilanden van het voormalig Nederlands-Indië of het huidige Indonesië. Zij worden bij de meeste uitslagen apart vermeld als 'Indische' groep. Onder de deelnemers zijn ook 862 mensen met een Surinaamse of Antilliaanse migratieachtergrond. Bij enkele vragen worden zij ook apart vermeld.

We beginnen met vragen over het onderwijs. Wat is jouw indruk: heb jij op school zelf veel of weinig onderwijs gehad over het koloniale verleden met Nederlands-Indië?

- Veel 6%
- Redelijk wat 32%
- Weinig 32%
- (Bijna) niets 22%
- Weet ik niet (meer) 7%
- Geen antwoord 1%

Jongere deelnemers (onder de 35 jaar) geven vaker aan dat ze hierover onderwijs hebben gehad (43 procent) dan boven de 35 jaar (34 procent). De meerderheid van de jongeren in het onderzoek zegt veel of redelijk (55 procent) wat van deze geschiedenis te weten tegenover 43 procent van de ouderen.

Wat is jouw indruk: is er in het onderwijs nu voldoende, te veel of te weinig aandacht voor het koloniale verleden met Nederlands-Indië?

	Allen	'Indische' groep
Voldoende	27%	16%
Te weinig	25%	54%
Te veel	10%	3%
Dat weet ik niet	37%	27%
Geen antwoord	1%	-

Vragenlijst en uitslagen

'Indische' deelnemers weten redelijk wat van verleden

Hoe goed ken je de geschiedenis van de VOC-tijd, Nederlands-Indië en de ontwikkelingen die hebben geleid tot een onafhankelijk Indonesië?

	Allen	'Indische' groep
Ik weet daar (heel) veel van	9%	26%
Ik weet daar redelijk wat van	36%	44%
Ik weet daar een klein beetje van	37%	26%
Ik weet daar (bijna) niets van	15%	4%
Weet niet / geen mening	3%	-

Heb jij vooral een positief of negatief beeld van de VOC-tijd en de koloniale tijd in Nederlands-Indië?

	Allen	'Indische' groep
Heel positief	9%	9%
Redelijk positief	37%	31%
Redelijk negatief	23%	29%
Heel negatief	10%	20%
Weet niet / geen mening	21%	11%

Onafhankelijkheidsstrijd

In augustus 1945 komt er een einde aan de Tweede Wereldoorlog met Japan. Meteen hierna riep Indonesië de onafhankelijkheid uit. Nederland accepteerde dat niet en probeerde het eigen gezag te herstellen. Hierbij werd in de jaren 1945-1949 het leger ingezet.

Vind je het terecht of niet terecht dat Nederland militair ingreep?

	Allen	'Indische' groep
Terecht	21%	24%
Niet terecht	45%	59%
Dat weet ik niet	29%	14%
Geen antwoord	5%	3%

Meerderheid achter excuses van de koning

Nederland duidde het eigen militaire ingrijpen in Indonesië aan als ordeherstel met twee korte 'politionele acties'. Een politionele actie is een geïsoleerde militaire actie waarvoor geen oorlogsverklaring nodig is. De Nederlandse regering wilde in die tijd niet spreken van een oorlog tussen twee staten, omdat Nederland Indonesië niet erkende als staat. Indonesië zag het wel als een oorlog en tegenwoordig wordt ook in Nederland wel gesproken van een 'oorlog'.

Welke term vind jij het beste passen bij het militaire ingrijpen van Nederland: 'politionele acties' of 'oorlog'?

	Allen	'Indische' groep
Ik vind de term 'politionele acties' het beste passen	25%	27%
Ik vind de term oorlog' het beste passen	39%	54%
Ik weet niet welke term het beste past	30%	17%
Geen antwoord	7%	2%

Excuses koning

In maart 2020 heeft koning Willem-Alexander tijdens een staatsbezoek excuses aangeboden aan Indonesië voor Nederlandse 'geweldsontsporingen' tijdens de Indonesische onafhankelijkheidsoorlog (1945-1949).

Vind je het een goede of een slechte zaak dat de koning zijn excuses voor dit geweld heeft aangeboden?

	Allen	'Indische' groep
Goede zaak	55%	59%
Slechte zaak	30%	28%
Weet niet/ geen mening	15%	13%

Vragenlijst en uitslagen

Trots of schaamte?

De volgende vragen gaan over de koloniale geschiedenis in het algemeen. Hierbij zijn zowel de uitslagen van de deelnemers met een 'Indische' als met een Surinaamse of Antilliaanse achtergrond vermeld.

Trots en schaamte

We zijn nu benieuwd in hoeverre je trots bent op ons koloniale verleden, en in hoeverre je daar schaamte voor voelt.

In hoeverre voel jij je trots op het koloniale verleden van Nederland in het algemeen?

	Allen	'Indische' groep	Suri/Antill groep
Heel trots	11%	13%	7%
Redelijk trots	24%	23%	7%
Niet zo trots	21%	29%	11%
Helemaal niet trots	25%	27%	68%
Weet niet/ geen mening	19%	8%	7%

In hoeverre voel jij schaamte voor het koloniale verleden van Nederland in het algemeen?

	Allen	'Indische' groep	Suri/Antill groep
Veel schaamte	6%	12%	21%
Redelijk wat schaamte	13%	24%	13%
Niet zoveel schaamte	24%	28%	14%
Helemaal geen schaamte	48%	30%	39%
Weet niet/ geen mening	9%	6%	13%

De meerderheid voelt geen schaamte omdat mensen zich niet verantwoordelijk voelen voor wat er in het verleden gebeurd is. Dit geldt ook voor de deelnemers met een migratieachtergrond. Vaak geven zij aan dat hun voorouders niets fout hebben gedaan of dat zij slachtoffer waren.

Over dit onderzoek

Over het onderzoek

Dit onderzoek over de koloniale geschiedenis van Nederland bestaat uit 2 delen. Dit is de rapportage van het tweede deel, dat gaat over Nederlands-Indië. Het eerste deel gaat over slavernij, Suriname en de voormalige Nederlandse Antillen. De vragen in dit onderzoek zijn opgesteld in samenwerking met wetenschappers van de universiteit Leiden. Het onderzoek is gehouden van 20 juli tot en met 20 augustus 2021. Aan het onderzoek deden 30.352 deelnemers mee.

Onder de deelnemers zijn 1158 mensen met wortels op de eilanden van het voormalig Nederlands-Indië of het huidige Indonesië, dwz dat zij hier zelf geboren zijn of hun ouder(s) of grootouder(s). Een kleine groep is er niet geboren, maar heeft er langdurig gewoond. Hun uitslagen zijn niet representatief voor alle mensen met een vergelijkbare achtergrond in Nederland, maar geven wel een indruk van hoe er in deze groep naar de kwestie wordt gekeken.

De vragenlijst is verspreid onder de leden van het EenVandaag Opiniepanel. Ook is een open link verspreid via netwerken, organisaties, stichtingen en sociale mediagroepen waar mensen met met wortels op de eilanden van het voormalig Nederlands-Indië zich begeven, zoals Tong Tong Fair en Indisch4ever.

Onder de deelnemers zijn ook 862 mensen met een Surinaamse of Antilliaanse migratieachtergrond. Hiervan is een uitgebreidere aparte rapportage: https://eenvandaag.assets.avrotros.nl/user_upload/PDF/Rapportage%20onderzoek%20koloniale%20geschiedenis_slavernijverleden.pdf

Het gehele onderzoek is na weging representatief voor zes variabelen, namelijk: leeftijd, geslacht, opleiding, burgerlijke staat, spreiding over het land en politieke voorkeur gemeten naar de Tweede Kamerverkiezingen van 2021.

Over het EenVandaag Opiniepanel

Het EenVandaag Opiniepanel bestaat uit 70.000 leden. Zij beantwoorden vragenlijsten op basis van online onderzoek. De uitslag van de peilingen onder het EenVandaag Opiniepanel zijn na weging representatief voor de bovenstaande zes variabelen.

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met onderzoeker petra.klapwijk@eenvandaag.nl

